

YTTRANDE

Remiss S2015/738/FST

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Betänkandet SOU 2015:6 Mer gemensamma tobaksregler

ITS, Institutet för tobaksstudier, utför vetenskaplig forskning rörande tobaksbruket och dess effekter i samarbete med svenska och internationella forskningsinstitutioner, givetvis utan kopplingar till tobaksindustrin. Med hänvisning till relevanta resultat från den vetenskapliga forskningen får ITS här lämna synpunkter på det aktuella betänkandet. Vi inriktar oss främst på Sverige-specifika aspekter i förhållande till tobaksproduktdirektivets allmänna syfte ”att uppnå en hög grad av skydd för människors hälsa”.

Sammanfattning

Eftersom tobaksproduktdirektivets syfte är att förbättra folkhälsan, bör den svenska implementeringen ta hänsyn till de speciella bakgrundsförhållanden som i Sverige har betydelse för tobaksbrukets hälsoeffekter. Medan cigarettrökning enbart har kolossala skadeverkningar, medför snusning endast små hälsorisker och har dessutom visat sig spela en viktig roll för minskning av rökningen. Det är därför angeläget att tobaksregleringen avspeglar olikheterna mellan cigaretter och snus på ett sätt som gör cigaretter mindre lockande än snus. Man kan då säkerställa att den hittillsvarande trenden att använda snus i stället för cigaretter fortsätter och befäster de hälsovinster som bl.a. innebär att svenska män har Europas lägsta dödlighet i sjukdomar som är hänförliga till tobaksbruk.

Allmänna synpunkter

Behovet av ett brett perspektiv

Som det anges i utredningens direktiv, ger tobaksbruket allvarliga skadeverkningar på folkhälsa och samhällsekonomi i Sverige, och det är angeläget att den kommande översynen av svensk tobaksreglering kan bidra till att minska dessa hälsoskador. En sådan målsättning förutsätter att utredningsarbetet inte bara behandlar lagtekniska och toxikologiska enskildheter. Uppmärksamhet bör också ägnas åt regleringsåtgärdernas tänkbara effekter på den framtida utvecklingen av svenskarnas användning av olika tobaksvaror och därav följande konsekvenser för folkhälsan.

Hittillsvarande utveckling i Sverige

I Sverige har det under många år varit en minskning av den till tobaksbruk hänförliga dödligheten och den är för svenska män lägre än för män i något annat land i Europa. Det är bland internationella tobaksforskare en utbredd uppfattning att detta till avsevärd del beror på en kraftig minskning av

rökningen i samband med övergång till snus. Denna uppfattning bygger på resultaten från stora undersökningar i Sverige och Norge vilka publicerats i den vetenskapliga litteraturen.

Nödvändigheten av distinktioner mellan olika tobaksprodukter

För att den i Sverige hittills gynnsamma utvecklingen skall fortsätta är det angeläget att övergången från rökning till snus fortsätter. För att främja en fortsatt gynnsam utveckling är det därför väsentligt att förstärka allmänhetens medvetande om att snusningens hälsorisker är utomordentligt mycket mindre än rökningens och att även i andra avseenden göra cigaretter mindre lockande än snus. Härvidlag kan utformningen av de framtida regleringsåtgärderna spela en roll. Regleringar för olika produkter bör avspegla skillnaderna i fråga om hälsorisker. Snus bör inte endast ses som en produkt vars användning skall motverkas för dess (mycket begränsade) hälsoriskers skull. Hänsyn bör också tas till snusets roll som en hjälp att hålla tillbaka det mångfaldigt mer hälsoskadliga tobaksbruket – rökningen.

Konkret inriktning på möjliga hälsovinster

I det nu aktuella delbetänkandet saknas uttryck för de ovannämnda distinktionerna. Dessa bör få en tydlig plats i det fortsatta arbetet med sikte på att regelverket för tobaksprodukter skall bidra till att rökare uppmuntras att sluta röka och, om detta inte lyckas, utnyttja de hälsomässiga fördelarna av att övergå till snusning som ett avsevärt mindre hälsoskadligt nikotinbruk och att därefter kunna gå vidare till att upphöra även med snusning.

Aktuella bakgrundsförhållanden

Hälsoeffekter för individer av rökning resp. snusning

Vetenskapliga studier som jämfört hälsorisker av olika tobaksprodukter visar utomordentligt stora skillnader mellan rökning och snusning. Levy m.fl. (Cancer Epidemiol Biomarkers Prev 2004) sammanfattar sina slutsatser: *For total mortality, the estimated median relative risks for individual users of LN-SLT were 9% and 5% of the risk associated with smoking for those age 35 to 49 and 50+ years, respectively.* (Förkortningen LN-SLT avser sådan typ av rökfri tobak som snus). Gartner m.fl. (Lancet 2007 Jun 16) har studerat ett annat och mycket åskådligt mått på hälsoskador till följd av tobaksbruk. I en studie har de uppskattat hur mycket som olika kategorier av tobaksbrukare kan förväntas få sin livslängd förkortad jämfört med icke-tobaksbrukare. Man fann t.ex. att bland 50-åriga män kunde rökare förväntas förlora 5 levnadsår, snusare 0,5 år. Snusare förväntades alltså få nästan samma livslängd som icke-tobaksbrukare, medan rökare förväntades få en tio gånger större förkortning av livet.

Snusningens betydelse för rökdebut resp. rökavvänjning

Svenska studier har funnit att risken för att börja med daglig rökning är avsevärt mindre för ungdomar som snusar dagligen än för dem som inte gör det. Man har också funnit att snus är effektivare som rökavvänjningshjälpmedel än nikotintuggummi och nikotinplåster och att snus är det bland män mest använda rökavvänjningshjälpmedlet. Helt samstämmiga resultat rapporteras också från Norge, där svenskt snus fått en snabbt ökande användning. Resultaten från svenska och norska studier finns redovisade i ett stort antal vetenskapliga publikationer. Som exempel kan nämnas:

RAMSTRÖM, L. & FOULDS, J. (2006) Role of snus in initiation and cessation of tobacco smoking in Sweden, *Tobacco Control*, 15, 210-214.

LUND, K. E., MCNEILL, A. & SCHEFFELS, J. (2010) The use of snus for quitting smoking compared with medicinal products, *Nicotine & Tobacco Research*, 12, 817-822.

Översikter av svenska och norska undersökningsresultat finns också i form av presentationer vid den vetenskapliga konferensen *Global Nicotine Forum 2014*. De är tillgängliga på Internet:

<http://gfn.net.co/downloads/2014/plenary2/lars%20ramstrom.pdf>

<http://gfn.net.co/downloads/2014/plenary1/karl%20lund.pdf>

De ovannämnda forskningsresultaten visar på att snusning bidrar till minskad rökning både genom att hålla tillbaka rökdebut och underlätta rökavvänjning. När en rökare tar upp snusning, kan ”dubbelbruk” vara en övergångsfas till rökfrihet, medan fortvarigt dubbelbruk är mycket ovanligt.

Hälsoeffekter för befolkningen som helhet av rökning resp. snusning

Trots att snusare har så avsevärt lägre individuell hälsorisk än rökare, kunde snusning vara negativ för folkhälsan om den ledde till ökat antal rökdebuter och/eller minskat antal framgångsrika rökavvänjningsförsök. Som framgått ovan, finns det emellertid ingen grund för sådana farhågor. Frågan om snusningens effekt på folkhälsan kan belysas genom analys av utvecklingen i Sverige. Observationen att den i Sverige ökande snusningen åtföljts av minskande sjuklighet och dödlighet i tobaksrelaterade sjukdomar har sedan länge tolkats som ett tecken på att snusningen varit en bidragande faktor till de ifrågavarande hälsovinster. En nyligen publicerad studie har gjort en mer ingående analys av denna utveckling:

RAMSTRÖM, L. & WIKMANS, T. (2014) Mortality attributable to tobacco among men in Sweden and other European countries: an analysis of data in a WHO report. *Tobacco Induced Diseases*. 2014, 12:14.

<http://www.tobaccoinduceddiseases.com/content/pdf/1617-9625-12-14.pdf>

Studien konkluderar att den utbredda användningen av snus i stället för cigaretter kan vara en huvudsaklig orsak till att svenska män har Europas lägsta dödlighet i sjukdomar hänförliga till tobaksbruk.

Konsekvensanalys

I betänkandet anges en rad aspekter för vilka det krävs en konsekvensanalys. *Emellertid saknas den aspekt som borde vara mest central av alla – i vilken utsträckning regleringen kan komma att påverka den svenska folkhälsan.* I Socialstyrelsens rapport Registeruppgifter om tobaksrökningens skadeverkningar (Socialstyrelsen 2014) påpekas bl.a. (sid. 38): ”Den pågående trenden i befolkningen att övergå från rökning till snus kommer att reducera tobakens skadeverkningar, men eliminerar dem inte helt.” Detta understryker vad som sagts ovan (under *Konkret inriktning på möjliga hälsovinster*) om det för folkhälsan angelägna i att övergången från rökning till snus fortsätter och förstärks. Regleringen bör därför skapa sådana marknadsmässiga förutsättningar så att en på hälsoaspekter inriktad konsekvensanalys kan visa att det för en nikotinkonsument blir mindre attraktivt att använda cigaretter än att använda snus. Tankegångar av detta slag har också framkommit i den norska tobakspolitiska debatten. Sålunda konkluderar forskningsledaren vid norska *Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS)*, Karl Erik Lund: ”Å gi skadereduserende nikotinprodukter markedsbetingelser som gjør at de kan konkurrere med – og aller helst ut – de livsfarlige sigarettene, vil kunne redusere den enorme sigarett-relaterte dødeligheten mer enn noe annet tiltak.” <http://www.forebygging.no/Kronikker/--2015/Behovet-for-skadereduksjon/>

Täby 2015-05-21

Lars Ramström
Forskningschef, Institutet för tobaksstudier